

Den førstnævnte Forordning af 23. December 1681 forbød Svende og Mestre at holde Sammenkomster, og det forbødes Mestrene ved fælles Aftale at sætte Pris paa Varer eller Arbejde, idet enhver skal sælge sine Varer og Arbejde for den Pris, han bedst kan.

Samtidig stadfæstede Forordningen imidlertid en Række Haandværkerlavs Privilegier.

En stor Tømmerstrejke i 1794 blottede en Række Mangler i Forholdet til Svendene, og Regeringen saa sig nødsaget til at nedsætte en Kommission, der skulde undersøge Svendenes Klager og gøre Forslag til Afhjælpning af mulige Mangler i „Lavsindretningen selv“. Resultatet blev den forannævnte *Forordning af 21. Marts 1800*.

Forordningen forbød enhver Fællesoptræden af Svendene. For det første forbød den *Boycotting*, idet det var strafbart, hvis Svendene „dristede sig til at overlægge og indgaa lovstridig Aftale imellem dem om ikke at ville arbejde hos denne eller hin Mester“ (§ 2), eller hvis en Svend undslaar sig for at arbejde med de Svende, der er gifte, eller med de Svende, der „staar i vor Krigstjeneste“ (§ 4 og § 5).

Dernæst forbød den *Strejker*, idet den fastsatte Straf for det Tilfælde, at flere eller alle Svende efter Overlæg forlader Værkstedet og Mesterens Arbejde, at „noget helt Lavs Svende vedtog at forlade Arbejdet“, eller at „deres Forvovenhed skulde gaa saa vidt, at de turde søge at forlede andre Lauges Svende til at følge deres Eksempel og tage Del i deres Opsætsighed“. (§ 11).

Haandværkssvende, der havde gjort sig skyldige i et af de nævnte Forhold, straffedes med strenge Fængselsstraffe, hvorimod Mestrene kun straffedes med Bøde, saafremt imod Forventning „noget Laugs Mestre indgik Forening om ikke at ville tage en eller anden Svend i deres Tjeneste“.

Dernæst indførte den fuldstændig Kontraktssfrihed i Forholdet mellem Mestre og Svende under Afslutningen af Arbejdslejekontrakten, det vil sige en individuel Kontraktssfrihed, og den afskaffede det Misbrug, der havde indsneget sig, at den Svend, som forlader en Mesters Tjeneste, ikke straks maatte antages af en anden Mester, eller at han skulde forlade Staden i flere Maaneder, forinden han maatte antages af en anden Mester. (§ 2).

De ulykkelige økonomiske Forhold gjorde i den følgende Tid deres Indvirkning gældende. Principperne fra Forordningen af 1800 var som døde, og Lavenes og Mestrenes Myndighed var i stadig Vækst.

Selv om — som forannævnt — Enevælden gav fri Adgang til at stifte Foreninger — naar ikke særlig Undtagelse var gjort —, maatte det offentlige altid kunne føre Kontrol med, at de ikke foretog sig noget ulovligt eller for Almenheden skadeligt; i saa Tilfælde kunde de opløses — ved *administrativ* Foranstaltning. Dette skete da ogsaa flere Gange, saaledes i 1843 og i 1844. Der var saaledes ikke under Enevælden nogen Adgang til at søge Beskyttelse hos Domstolene.

De nye frisindede Ideer, der i 1848 strømmede over Landene, naaede ogsaa til Danmark og fandt paa de heromhandlede Omraader Udtryk i Bestemmelsen i *Grundloven af 5. Juni 1849* § 87, hvorved Foreningsfriheden fastsloges, jfr. foran, i § 83 om, at alle Indskrænkninger i den fri og lige Adgang til Erhverv, som ikke er begrundede i det almene Vel, skulde hæves ved Lov, og i § 88 om Forsamlingsfriheden.

Den i Grundlovens § 83 bebudede Lov gennemførtes i 1857 som „*Næringsloven af 29. December 1857*“. Ved denne bortfaldt den tidligere bestaaende Lavstvang. Handelslavene blev positivt ophævet. Haandværks- og Fabrikslavene blev ikke ophævet, men kun de Lav, som af Indenrigsministeriet anerkendtes som saadanne, vedblev at bestaa. Enhver kan frit udmelde sig af Lavene, og disse kan ophæves ifølge Beslutning af Flertallet af Medlemmerne.

Forbudene i Forordningerne af 1681 og 1800 mod Dannelsen af Foreninger med visse Formaal maa nu anses for bortfaldne.

Overgangen fra det gamle til det nye System skete overordentlig brat.

Da Loven af 1857 med eet Slag tilintetgjorde Lavordningen, under hvilken Næringsdriften var indtungen, tænkte den ikke paa at sætte en anden Organisation i Stedet, hvorunder Næringslivet kunde finde det Fodfæste for Sammenslutning af ensartede Interesser, som Lavsvæsenet i saa rigt Maal havde ydet.